នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង
នៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារនៃការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ	:	០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/អជសដ
ដាក់ទៅ	:	អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង
ថ្ងៃដាក់	:	ថ្ងៃទី២០ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២
ភាគីអ្នកដាក់	:	សហព្រះរាជអាជ្ញា
ភាសាដើម	:	អង់គ្លេស

ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 21-Feb-2012, 08:27
CMS/CFO: Kauv Keoratanak

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ប្រភេទឯកសារដែលស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារកំណត់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង: សាធារណៈ/Public

ប្រភេទនៃចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ:

ការពិនិត្យចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារបណ្ដោះអាសន្នឡើងវិញ:

ឈ្មោះមន្ត្រីដែលបានពិនិត្យ:

ហត្ថលេខា:

ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ទៅនឹង "សំណើសុំឲ្យមានការដាក់បង្ហាញឯកសារពីសម័យនោះជាសំណៅដើម នៅក្នុងសវនាការ" របស់ ខៀវ សំផន

អ្នកដាក់ឯកសារ:
សហព្រះរាជអាជ្ញា:
លោកស្រី ជា លាង
លោក Andrew CAYLEY

អ្នកទទួលឯកសារ:
អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង:
ចៅក្រម និល ណុន, ប្រធាន
ចៅក្រម Silvia CARTWRIGHT
ចៅក្រម យ៉ា សុខន
ចៅក្រមJean-Marc LAVERGNE
ចៅក្រម យូ ឧត្តរា

សហមេធាវីនាំមុខតំណាងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី:
ពេជ អង្គ
Elisabeth SIMONNEAU FORT

ចម្លងជូន:
ជនជាប់ចោទ:
នួន ជា
អៀង សារី
ខៀវ សំផន
មេធាវីការពារក្ដីជនជាប់ចោទ:
លោក សុន អរុណ
លោក Michiel PESTMAN
លោក Victor Koppe
លោក អាង ឧត្តម
លោក Michael G.KARNAVAS
លោក គង់ សំអុន
Anta GUISSE
លោក Arthur VERCKEN
លោក Jacques VERGÈS

I. សេចក្ដីផ្ដើម

1. នៅថ្ងៃទី៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២ មេធាវីការពារក្ដី ខៀវ សំផន ("មេធាវីការពារក្ដី") បានដាក់ *សំណើសុំឱ្យមានការដាក់ឯកសារពីសម័យនោះ ជាសំណៅដើម នៅក្នុងសវនាការ* ("សំណើ")[1]។ដំណោះស្រាយជាចំបងដែលបានស្វែងរកតាមរយៈសំណើនេះ គឺដីកាសម្រេចមួយពីអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ឱ្យបង្គាប់ដល់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ("DC-Cam") ពាក់ព័ន្ធនឹងឯកសារ ទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងដែលចុះកាលបរិច្ឆេទពីសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឱ្យបញ្ជូនឯកសារដើមណាមួយនៃឯកសារទាំងនោះដែលស្ថិតនៅក្រោមការកាន់កាប់របស់ខ្លួនមកឱ្យ អ.វ.ត.ក។ ជាការបន្ថែម មេធាវីការពារក្ដីស្នើអង្គជំនុំជម្រះឱ្យ៖ បំពេញចិត្តរបស់ខ្លួនអំពីចំនួនឯកសារពិតប្រាកដ ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងដែលរក្សាទុកដោយ DC-Cam និងដែលគេគិតថាជាឯកសារដើម; និង បង្គាប់ឱ្យ DC-Cam ផ្ដល់សេចក្ដីពិស្ដារអំពីខ្សែសង្វាក់នៃការគ្រប់គ្រងចំពោះឯកសារសហកាលដើមនិមួយៗទាំងនេះ។ ប៉ុន្តែដោយគ្មានអំណះអំណាងខាងផ្លូវច្បាប់ ត្រូវបានបញ្ចេញឱ្យដឹងដោយមេធាវីការពារក្ដីនៅក្នុងតួសេចក្ដីនៃសំណើនេះ ដើម្បីគាំទ្រដល់ទម្រង់បន្ថែមចំនួនពីរ ចំពោះដំណោះស្រាយទាំងនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាពិចារណា ថាសហព្រះរាជអាជ្ញាមិនទទួលបានសំអាងគ្រប់គ្រាន់ទេ ហេតុដូច្នេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាសូមធ្វើការ ឆ្លើយតបរបស់ខ្លួនកម្រិតត្រឹមតែដំណោះស្រាយជាបឋមដែលបានស្វែងរកតែប៉ុណ្ណោះ។

2. សហព្រះរាជអាជ្ញាសន្និដ្ឋានថា អង្គជំនុំជម្រះគួរបដិសេធចោលសំណើរបស់មេធាវីការពារក្ដីនេះ ដែលស្នើឱ្យបង្គាប់ទៅDC-Cam ឱ្យផលិតឯកសារដើមនៃឯកសារសហកាលសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងអស់ដែលស្ថិតក្រោមការកាន់កាន់របស់ខ្លួនមកឱ្យ អ.វ.ត.ក។ ជាពិសេសយើងសន្និដ្ឋានថា (ក)

---

[1] **E168**, Requête aux Fins de Production à L'audience des Document D'époque en Original, ៦ កុម្ភៈ ២០១២ ("សំណើ")។ សំណើនេះ ត្រូវបានជូនដំណឹងជាភាសាបារាំង និងខ្មែរ នៅថ្ងៃទី៨ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២ ធ្វើឱ្យថ្ងៃចុងក្រោយសម្រាប់ការដាក់ចម្លើយតប ត្រូវនឹងថ្ងៃទី២០ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២។

គេគ្មានលទ្ធខណ្ឌតម្រូវផ្នែកច្បាប់សម្រាប់ឯកសារដើមនៃឯកសារសហកាលទាំងអស់ ដែលកំពុងកាន់កាប់ដោយDC-Cam ត្រូវផលិតនៅពេលនេះទេ; (ខ) ផ្ទុយពីការអះអាងរបស់មេធាវីការពារក្តី ការពិតច្បាប់ដើមត្រូវបានពិគ្រោះយោបល់នៅក្នុងអម្លុងនៃដំណើរការស៊ើបសួរ ហើយច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារទាំងនោះក៏ត្រូវបានដាក់ទៅក្នុងសំណុំរឿង និង (គ) គេនឹងមានការលំបាកផ្នែកភស្តុភារជាច្រើន នៅក្នុងការទុកដាក់ច្បាប់ដើមទាំងអស់នៅ អ.វ.ត.ក នៅទូទាំងសវនាការជំនុំជម្រះ។ យ៉ាងណាក៏ដោយ បើអង្គជំនុំជម្រះធ្វើការពិនិត្យមើលច្បាប់ដើមនានានៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញាសូមស្នើថា សូមឲ្យគេផ្ញើរមក អវតក នូវគំរូយ៉ាងមួយចំនួនតូចនៃប្រភេទឯកសារផ្សេងៗគ្នានីមួយៗ ដែលបានរក្សាទុកនៅ DC-Cam តែប៉ុណ្ណោះបានហើយ គឺពុំចាំបាច់ធ្វើការផ្ញើរឯកសារទាំងស្រុងដែល DC-Cam បានប្រមូលនោះទេ។

II. **ប្រវត្តិពាក់ព័ន្ធ**

3. អង្គជំនុំជម្រះបានលៃទុកពេលក្នុងសប្តាហ៍ពីថ្ងៃទី១៦ ដល់១៩ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២[2] សម្រាប់ភាគីធ្វើការសន្និដ្ឋានទៅលើគោលការណ៍ទូទៅ ដែលគ្រប់គ្រងលើការទទួលយកភស្តុតាងជាឯកសារ ហើយគេរំពឹងថា ការធ្វើអំណះអំណាងជំទាស់ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលយកឯកសារដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងកំណត់សំគាល់ចុងទំព័រនៃកថាខណ្ឌនានានៃដីកាដំណោះស្រាយ ពាក់ព័ន្ធនឹងសាវតាប្រវត្តិសាស្ត្រ[3] និងឯកសារចុះបញ្ជីក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ១ ដល់ ៥ នៃបញ្ជីឯកសារសម្រាប់ដំណាក់កាលដំបូងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា[4]។

---

2 សូមអានឯកសារE159 អនុស្សរណៈដែលមានចំណងជើងថា "ការកំណត់ពេលសម្រាប់សវនាការផ្ទាល់មាត់អំពីឯកសារ", ១១ មករា ២០១២។

3 ឯកសារទាំងនេះត្រូវបានផ្តល់នូវការចាត់ថ្នាក់ជា E3 នៅថ្ងៃទី៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ និងត្រូវបានពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះថាបានដាក់នៅចំពោះមុខខ្លួន។ សូមអានឯកសារ **E1/16** កំណត់ហេតុជាលាយល័ក្ខអក្សរនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី នៅថ្ងៃទី៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១១ (ថ្ងៃទី៤) ទំព័រទី៤ និងឯកសារភ្ជាប់របស់វាលេខ **E1/16.2**។

4 **E109/4** ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ទៅនឹងសំណើរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សុំឯកសារដែលពាក់ព័ន្ធនឹងដំណាក់កាលដំបូងនៃការជំនុំជម្រះ, ២២ កក្កដា ២០១១ និងឯកសារភ្ជាប់របស់វាលេខ E109/4.1-4.20។

4. ក្នុងពេលសវនាការ មេធាវីការពារក្ដីនៅតែប្រកាន់ជំហររបស់ខ្លួនដដែល ដូចបានកំណត់នៅក្នុងការដាក់ឯកសារជាលាយល័ក្ខអក្សរនានាកាលពីលើកមុនៗថា ឯកសារច្បាប់ដើមដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងគួរតែត្រូវបានផលិត[5]។ សហព្រះរាជអាជ្ញាសូមតវ៉ាថា ភាពស៊ីសង្វាក់គ្នានឹងករណីយុត្តិសាស្ត្ររបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ គេគ្មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវតាមផ្លូវច្បាប់ត្រូវផលិតច្បាប់ដើមនៃឯកសារទាំងអស់ឡើយ[6]។ មេធាវីការពារក្ដីបានគាំទ្របន្ថែមទៅលើសំណើរបស់មេធាវីការពារក្ដី នួន ជា ដែលសុំឱ្យកោះហៅនាយក DC-Cam ចូលខ្លួនមកចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ ដើម្បីផ្ដល់សេចក្ដីលម្អិតទៅលើឯកសារនានាដែលខ្លួនបានប្រមូល[7]។

5. បន្ទាប់ពីសវនាការផ្ទាល់មាត់ អង្គជំនុំជម្រះបានកោះអញ្ជើញអនុប្រធាន DC-Cam, លោក វ៉ាន់ថាន់ ពៅដារ៉ា ដើម្បីផ្ដល់សក្ខីកម្មអំពីវិធីសាស្ត្រនៃការប្រមូល ចងក្រង និងរក្សាទុកឯកសាររបស់ DC-Cam[8]។ លោក ពៅដារ៉ា បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងបានផ្ដល់សក្ខីកម្មចាប់ពីថ្ងៃទី ២៣ ដល់ ២៥ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២[9]។ តាមសំណើរបស់មេធាវីការពារក្ដីទាំងបីក្រុម អង្គជំនុំជម្រះបានកោះអញ្ជើញនាយក DC-Cam ជាបន្តទៀត គឺលោក ឆាំង យុ ដើម្បីមកផ្ដល់សក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខខ្លួន[10]។ លោក ឆាំង យុ បានបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងបានផ្ដល់សក្ខីកម្មនៅថ្ងៃទី១, ២ និង៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២[11]។

---

5 សូមអាន **E131/6** ការជំទាស់ទៅនឹងភាពអាចទទួលយកបាននៃបញ្ជីឯកសាររបស់ភាគីដទៃ សម្រាប់វគ្គទីមួយនៃការជំនុំជម្រះលើកដំបូង, ១៤ វិច្ឆិកា ២០១១, ត្រង់កថាខណ្ឌទី៤៦-៧។ ឯកសារ **E9/29** ។ បញ្ជីឯសារ, ១៩ មេសា ២០១១, ត្រង់កថាខណ្ឌ១៧-១៩។

6 **E1/27.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៦ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៧២។

7 *ដដែលដូចខាងលើ,* ត្រង់ទំព័រ ១២៨។

8 **E131/23** ដីកាកោះហៅសាក្សី, ១៣ មករា ២០១២។

9 សូមអាន **E1/31.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២៣ មករា ២០១២, **E1/32.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២៤ មករា ២០១២, **E1/33.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២៥ មករា ២០១២។

10 **E159/2** ដីកាកោះហៅសាក្សី, ២៦ មករា ២០១២។

11 សូមអាន **E1/37.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២ កុម្ភៈ ២០១២, **E1/38.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២ កុម្ភៈ ២០១២, **E1/39.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី៦ កុម្ភៈ ២០១២។

6. នៅថ្ងៃទី២៦ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ អង្គជំនុំជម្រះបានផ្តល់ការសម្រេចផ្ទាល់មាត់មួយលើបទដ្ឋានសម្រាប់ការទទួលយកភ័ស្តុតាង[12] និងក្រោយមកបានបញ្ជាក់អះអាងអំពីការសម្រេចនេះនៅក្នុងអនុស្សរណៈមួយចុះថ្ងៃទី៣១ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ ("ការសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលបាន")[13]។ អង្គជំនុំជម្រះបានសម្រេចថាឯកសារច្បាប់ដើម និងព័ត៌មានពិស្តារអំពីយថាភូត ដើមកំណើត និងខ្សែសង្វាក់នៃការគ្រប់គ្រងមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវសម្រាប់គោលបំណងនៃការទទួលយកធ្វើជាភ័ស្តុតាងទេ,ដោយបានថ្លែងយ៉ាងដូច្នេះថា:

> "[*ឯកសារគឺទទួលយកបានបើសិនជាឯកសារទាំងនេះ] បានបំពេញនូវបទដ្ឋានសញ្ញាបង្ហាញមួយក្រឡេកមើលចំពោះភាពពាក់ព័ន្ធ ភាពជឿទុកចិត្តបាន និងយថាភូត។ ឧទាហរណ៍ ប្រសិនបើឯកសារមួយមើលទៅហាក់ដូចជាមិនក្លែងបន្លំ ឬមិនមែនមិនតំណាងឲ្យភាពដើម នោះអង្គជំនុំជម្រះត្រូវចាត់ទុកថាជាឯកសារដែលបានដាក់នៅចំពោះមុខខ្លួន*"[14] ។

7. ក៏ប៉ុន្តែ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សំគាល់ថា នៅពេលត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃចំពោះភ័ស្តុតាង ឯកសារច្បាប់ដើម "គឺជាវិធីសាស្ត្រនៃការបង្ហាញភ័ស្តុតាងដែលគេពេញនិយម និងទទួលបានទម្ងន់ធ្ងន់ជាងឯកសារច្បាប់ចម្លង"[15]។ នៅក្នុងបរិបទនៃស្ថានភាពភ័ស្តុតាងជាឯកសារនៅក្នុងករណីរឿងនេះ សូមជូនសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ការសម្រេចនេះត្រូវកម្រិតនៅត្រឹមសំណៅថតចម្លងក្រៅពីសំណៅចម្លង ណាដែលទាក់ទងនឹងសំណោចម្លងនោះ៖ (ក) ច្បាប់ដើមនៅមាននៅឡើយ។ (ខ)ច្បាប់ដើមទាំងនោះកំពុងតែស្ថិតនៅទីកន្លែងមួយដែលគេស្គាល់។ (គ)មិនមានមូលហេតុសមស្របណាមួយដែលត្រូវបានស្នើឡើង

---

[12] E1/34.1 ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី២៦ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៨៥-៨៨។

[13] **E162** ចម្លើយតបរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទៅនឹងចំណែកខ្លះនៃឯកសារ E114, E114/1, E131/1/9, E131/6, E136 និង E158, ថ្ងៃទី៣១ មករា ២០១២ ("ការសម្រេចអំពីភាពអាចទទួលយកបាន")។

[14] *ដដែលដូចខាងលើ,* ត្រង់កថាខណ្ឌ២។

[15] *ដដែលដូចខាងលើ,* ត្រង់កថាខណ្ឌ៤។

ដោយភាគីណាមួយដែលលើកឡើងដើម្បីតវ៉ាប្រឆាំងអំពីញ្ហាដែលថា ឯកសារច្បាប់ចម្លងទាំងនេះមិនមែនជាច្បាប់ចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើមនោះឡើយទេ។ បើសិនជា មានគ្រប់តាមលក្ខណ្ឌទាំងបីនេះហើយនោះ សូមជូនសេចក្ដីសន្និដ្ឋានថា គួរតែបានផ្ដល់ចំពោះឯកសារច្បាប់ថតចម្លង ឬ ច្បាប់ចម្លងជាទម្រង់អេឡិចត្រូនិច ដូចគ្នានឹងទម្ងន់នៃឯកសារជាច្បាប់ដើមដែលជាឯកសារសរសេរ ឬបោះពុម្ពលើក្រដាស(ផ្នែករឹង)ដែរ។

III. **អំណះអំណាង**

ក. គ្មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវផ្លូវច្បាប់សម្រាប់ការផលិតឯកសារច្បាប់ដើមទាំងអស់ចេញពី DC-Cam ទេនៅដំណាក់កាលនេះនៃកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី

8. សហព្រះរាជអាជ្ញាបានធ្វើការសន្និដ្ឋានពីមុនរួចហើយ[16]ថា គេគ្មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវដាច់ខាត ទាំងនៅ អ.វ.ត.ក នឹងទាំងនៅតាមបណ្ដាតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិដទៃទៀត ដែលត្រូវឲ្យផលិតឯកសារច្បាប់ដើមទេ។ អ្វីដែលគេហៅថា "វិធានស្ដីពីភ័ស្តុតាងល្អបំផុត" នោះ ត្រូវតែគេមើលឃើញទៅតាមបរិបទ និងកាលៈទេសៈនៃករណីនិមួយៗ។ ជាការសមស្របដែលត្រូវមានការគិតគួរចំពោះការពិចារណាពាក់ព័ន្ធនឹងការគ្រប់គ្រងសវនាការ រួមទាំងការពន្យារពេល ការលំបាកនៅក្នុងទម្លាប់នៃការអនុវត្ត និងការចំណាយផ្សេងៗ នៅពេលធ្វើការកំណត់សម្រេចអំពីភ័ស្តុតាងល្អបំផុត និងអំពីថាតើច្បាប់ដើមគឺពិតជាតម្រូវការចាំបាច់មែនឬទេ។

---

[16] សូមអាន **E114/1** ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ទៅនឹង "ការជំទាស់របស់ អៀង សារី ចំពោះប្រភេទខ្លះនៃឯកសារ"១៦ កញ្ញា ២០១១។ **E131/19** ចម្លើយតបរួមទៅនឹងការជំទាស់នឹងបញ្ជីឯកសារសម្រាប់វគ្គដំបូងនៃការជំនុំជម្រះរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា, ២ ធ្នូ ២០១១ ត្រង់កថាខណ្ឌ៥៥-៥៩។ E1/23.1 ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៥ ធ្នូ ២០១១, ត្រង់ទំព័រ៨៦។ E1/24.1 ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១០ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៥៣-៥៥។ E1/27.1 ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៦ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ១៧។ E1/27.1 ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៩ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៥២-៥៣។

9. នៅក្នុងការសម្រេចស្ដីពីភាពអាចទទួលយកបានរបស់ខ្លួន ដូចបានយោងខាងលើ អង្គជំនុំជម្រះបានបញ្ជាក់ច្បាស់ហើយថា បើជាបញ្ហាទូទៅ ច្បាប់ដើមមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវទេនៅដំណាក់កាលនៃការទទួលយក ដរាបណាឯកសារនោះបានបំពេញនូវ បទដ្ឋាន *មួយក្រឡេកមើលដែលបញ្ជាក់បាន* អំពីភាពពាក់ព័ន្ធ និងភាពជឿទុកចិត្តបាន។ ការណ៍នេះគឺវាស៊ីគ្នានឹងការសម្រេចផ្ទាល់មាត់ដែលបានធ្វើឡើងម្ដងហើយម្ដងទៀតរបស់អង្គជំនុំជម្រះដែលថា ច្បាប់ដើមនៃឯកសារ មិនជាលក្ខខណ្ឌតម្រូវត្រូវបង្ហាញសាក្សីនៅទូទាំងដំណើរការនៃសក្ខីកម្មរបស់ពួកគាត់ឡើយ[17]។ ក្នុងការសម្រេចដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះបានកត់សំគាល់ជាពិសេសអំពីការលំបាកផ្សេងៗដែលនឹងបង្កឡើងចំពោះការផលិតឯកសារដើមជូនសាក្សីដោយមានការយល់ឃើញអំពីចំនួនដ៏ច្រើននៃឯកសារនៅក្នុងសំណុំរឿង[18]។

10. តាមពិត វាអាចមានកាលៈទេសខ្លះដែលមានកំរិតថានឹងតម្រូវឲ្យមានការផលិតនូវឯកសារច្បាប់ដើមនៅមុន ពេលឯកសារនោះត្រូវបានទទួលយក។ ជាឧទាហរណ៍ ក្នុងការសម្រេចស្ដីពីភាពអាចទទួលយកបាន របស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះឲ្យដឹងថាឯកសារដែលហាក់ដូចជា "ក្លែងបន្លំ ឬមិនតំណាងឲ្យច្បាប់ដើម" អាច មិនត្រូវបានទទួលយក។ គេគ្មានកាលៈទេសដូច្នេះទេនៅក្នុងករណីពេលនេះ។ ទាក់ទងនឹងចំណុចនេះ ការពឹងផ្អែករបស់មេធាវីការពារក្ដីទៅលើសេចក្ដីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះ នេះនៅក្នុងករណីរឿងក្ដី ឌុច[19] និងសេចក្ដីសម្រេចមួយរបស់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់ប្រទេសយូហ្គោស្លាវី (ICTY) ក្នុងរឿងក្ដី *Bagosora*[20] ដែលតម្រូវឲ្យផលិតនូវច្បាប់នោះ គឺជាការយល់ច្រឡំ។

---

17 **E1/23.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៥ ធ្នូ ២០១១, ត្រង់ទំព័រ៨៦។ **E1/24.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១១ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៩-១០, ៥១។ **E1/25.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១១ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៨, ៤១។

18 **E1/23.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១៥ ធ្នូ ២០១១, ត្រង់ទំព័រ៨៦។ **E1/24.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១០ មករា ២០១២, ត្រង់ទំព័រ៩-១០, ៥១។

19 **D288/6.5/10/2** សេចក្ដីសម្រេចស្ដីពីភាពអាចទទួលយកបាននៃសម្ភារៈថ្មីៗ និងការបង្គាប់ដល់ភាគី, ១០ មីនា ២០០៩។

20 *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Bagosora*, ICTR-98-41-T, សេចក្ដីសម្រេចលើញត្តិស្នើសុំរបស់រដ្ឋអាជ្ញា សុំឲ្យទទួលយកសម្ភារៈជាក់លាក់មួយចំនួន ស្របតាមវិធាន៨៩(គ), ១៤ តុលា ២០០៤។

11. ទាំងនៅក្នុងរឿងក្តី *ឌុច* និងទាំងនៅក្នុងរឿងក្តី *Bagosora,* ឯកសារដែលរងការជំទាស់តវ៉ា គឺជាឯកសារសរសេរដោយដៃមួយច្បាប់ដែលគេបានអះអាងថា ជនជាប់ចោទជាអ្នកសរសេរ ហើយជនជាប់ចោទបានលើកឡើងពីកង្វល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរចំពោះយថាភូតរបស់ឯកសារនេះ។ ចំណែកក្នុងករណី *ឌុច* វិញ គឺជនជាប់ចោទបានបដិសេធថា គាត់មិនបានសរសេរឯកសារនោះទេ និងថា មិនដែលមានឯកសារដូច្នេះទេ។ អ្វីដែលផ្ទុយស្រឡះពីនេះ គឺមេធាវីការពារក្តីស្វែងរកឱ្យមានការផលិតនូវឯកសារច្បាប់ដើម *ទាំងអស់* ក្នុងខណៈដែលមេធាវីការពារក្តីខកខានម្តងហើយម្តងទៀតមិនបានលើកឡើងអំពីការតវ៉ាជាក់លាក់ណាមួយ ចំពោះយថាភូតនៃឯកសារជាក់លាក់ណាមួយទាល់តែសោះ សូម្បីតែនៅពេលផ្តល់ឱកាសដ៏បរិបូណ៌ទាំងក្នុងការដាក់ឯកសារជាលាយល័ក្ខអក្សរ និងទាំងក្នុងពេលសវនាការផ្ទាល់មាត់ក្តី។ និយាយឱ្យសាមញ្ញ គឺមេធាវីការពារក្តីបានខកខានមិនបានពាំនាំភាពមន្ទិលសង្ស័យឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ចំពោះឯកសារពាក់ព័ន្ធណាមួយ ធ្វើជាយុត្តិកម្មដើម្បីឱ្យមានការផលិតនូវឯកសារច្បាប់ដើមផ្នែករឹងសម្រាប់ការដេញដោលឡើយ។

12. មានការអនុវត្តតាមដែលថា គេគ្មានលក្ខខណ្ឌតម្រូវដើម្បីឱ្យមានការផលិតនូវច្បាប់ដើមផ្នែករឹងពី DC-Cam ទៅនៅដំណាក់កាលនេះ។ បើសិនជាអង្គជំនុំជម្រះពិចារណានៅពេលវាយតម្លៃលើភ័ស្តុតាងថា វាជាការចាំបាច់ដើម្បីពិនិត្យឯកសារច្បាប់ដើមផ្នែករឹង ដើម្បីបំពេញចិត្តខ្លួនដែលថាច្បាប់អេឡិចត្រូនិចនៅលើសំណុំរឿងគឺជាច្បាប់ចម្លងពិតប្រាកដ និងអាចផ្តល់ទម្ងន់ពេញលេញនោះការរៀបចំសមស្របមួយគួរតែបានធ្វើឡើងនៅពេលនោះ។

ខ. ច្បាប់ដើមត្រូវបានប្រឹក្សាយោបល់នៅក្នុងអម្លុងពេលនៃកិច្ចស៊ើបសួរ ហើយច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារទាំងនោះ ក៏បានដាក់នៅក្នុងសំណុំរឿង

13. មេធាវីការពារក្ដីអះអាងថា ច្បាប់ដើមនៃឯកសារដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង មិនដែលត្រូវបានពិនិត្យដោយ សហព្រះរាជអាជ្ញា ឬសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ហើយលោក ឆាំង យុ ក៏បានបញ្ជាក់យ៉ាងច្រើន ហើយតាមរយៈសក្ខីកម្មផ្ទាល់មាត់របស់គាត់[21]។ នេះគឺការអះអាងមិនត្រឹមត្រូវ និងមិនតំណាងឲ្យសក្ខីកម្មរបស់លោក ឆាំង យុ ទេ។ នៅក្នុងការធ្វើអំណះអំណាងនេះ មេធាវីការពារក្ដីហាក់ដូចជាពឹងផ្អែកតែទៅលើចម្លើយមួយគត់របស់លោក ឆាំង យុ នៅក្រោមការសួរដេញដោលសាក្សី, សហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមិនបានស្នើឲ្យ "ផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយច្បាប់ដើម"។ ប៉ុន្តែនៅពេលផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធនៃសក្ខីកម្មរបស់លោក ឆាំង យុ ត្រូវបានសួរដេញដោល ពេញលេញ និងដោយគិតគូរជាមួយចម្លើយផ្សេងទៀត ដែលគាត់បានធ្វើនៅលើបញ្ហានេះក្នុងអម្លុងពេលនៃការផ្ដល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់ ជាមួយនឹងភស្តុតាងដទៃទៀតនៅក្នុងសំណុំរឿង គឺច្បាស់ណាស់ថា សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតពិតជាបានពិគ្រោះយោបល់ អំពីច្បាប់ដើមនៃឯកសារ ហើយបានទទួលយក ឯកសារស្កេនពីច្បាប់ដើមទាំងនោះពីមជ្ឈមណ្ឌល DC-Cam។ ផ្នែកដែលពាក់ព័ន្ធនៃសក្ខីកម្មនេះ មានដូចខាងក្រោម៖

> *មកទល់សព្វថ្ងៃនេះ - សហព្រះរាជអាជ្ញា និងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតពុំដែល ស្នើសុំមើលឯកសារផ្ទៀងផ្ទាត់ទេ ប៉ុន្តែ<u>បានធ្វើការស្កេនដោយខ្លួនឯង ចេញពីឯកសារដើម</u> ដូចជា លោក Heder មកពី កសចស បានធ្វើដូច្នេះ[22] ។*

14. ចំណុចនេះត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយលោក ឆាំង យុ ក្នុងពេលផ្សេង ក្នុងពេលផ្ដល់សក្ខីកម្មរបស់គាត់។ គាត់បាននិយាយថា៖

> *កសចស បានស្នើសុំធ្វើការស្កេនឯកសារចេញពីឯកសារដើម ដោយផ្ទាល់ខ្លួនឯងតែម្ដង[23] ។*

[21] **E168** សំណើ, កំណត់សំគាល់ខាងដើមលេខ ១ ត្រង់កថាខណ្ឌទី៣ (ដែលលើកយោងសេចក្ដីព្រាងប្រតិចារិក (ជាភាសាបារាំង), ២ កុម្ភៈ ២០១២ ត្រង់ទំព័រទី១៣, បន្ទាត់១៨-២០) និងកថាខណ្ឌ១៦។

[22] **E1/38.1** ប្រតិចារិក, ថ្ងៃទី២ កុម្ភៈ ២០១២ ត្រង់ទំព័រ១៣ (សង្កត់ន័យត្រង់ឃ្លាមានគូសបន្ទាត់ពីក្រោម)។

[23] *ដដែលដូចខាងលើ,* ត្រង់ទំព័រ១៥។

[នៅ] ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ពួកគាត់បានយកតួលេខកំណត់សំគាល់ខាងក្រោម នៃលេខឯកសារដើមទាំងនោះ ហើយពួកគាត់ក៏ស្នើសុំឯកសារច្បាប់ដើមទាំងនោះ មកស្កេនតែម្តង[24] ។

15. ព័ត៌មាននៅក្នុងសំណុំរឿង និងភាពរកបាននៃព័ត៌មានទាំងនោះសម្រាប់គូភាគីនានា ក៏ត្រូវបានបញ្ជាក់ថា ការិយាល័យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត (កសចស) ទទួលបានជាទៀងទាត់នូវឯកសារស្កែនពីច្បាប់ដើមពណ៌ធម្មជាតិ ដែលឯកសារទាំងនោះស្ថិតក្រោមការកាន់កាប់របស់ DC-Cam, ហើយដែលក្នុងករណីភាគច្រើនក៏បានពិគ្រោះយោបល់ដោយផ្ទាល់អំពីច្បាប់ដើមនៅការិយាល័យ DC-Cam។ ជាឧទាហរណ៍ សហព្រះរាជអាជ្ញាសូមលើកយករបាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួសរបស់ កសចស ចុះថ្ងៃទី២២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៨[25], ៦ កុម្ភៈ ២០០៩[26], ១៧ កុម្ភៈ ២០០៩[27], ២៦ សីហា ២០០៩[28], ២៧ សីហា ២០០៩[29] និង ៣១ សីហា ២០០៩[30] ទាក់ទងនឹងការទទួលឯកសារពី DC-Cam ដែលថ្លែងថាច្បាប់ដើមត្រូវបានពិគ្រោះ និង/ឬច្បាប់ចម្លងពណ៌ធម្មជាតិពីច្បាប់ដើម ត្រូវបានទទួល។ ការពិនិត្យមើលឯកសារដែលបានដាក់រួមគ្នាជាមួយនិងរបាយការណ៍ទាំងនេះ ពិតជាបានបង្ហាញថា ឯកសារទាំងនោះមានបញ្ចូលឯកសារពណ៌ធម្មជាតិដែលបានស្កែនចេញពីច្បាប់ដើមមែន។

16. ការលើកសំអាងរបស់មេធាវីការពារក្តីដែលថា ឯកសារច្បាប់ដើមទាំងឡាយចាំបាច់ត្រូវតែបង្ហាញជូនអង្គជំនុំជម្រះ ពីព្រោះច្បាប់ដើម មិនដែលបានឃើញ ឬស្នើសុំទេ ហេតុដូចនេះមិនអាចការពារបានឡើយ។

---

24 *ដដែលដូចខាងលើ,* ត្រង់ទំព័រ១៦។

25 **D43/IV** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី២២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៨។

26 **D175/5** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី៦ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៩។

27 **D175/6** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី១៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៩។

28 **D248/5.3** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី៦ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩។

29 **D248/5.4** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី២៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩។

30 **D248/6.3** របាយការណ៍ស្តីពីការអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស, ថ្ងៃទី៣១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៩។

គ. គឺមុខជានឹងមានការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងនៅក្នុងការរក្សាទុកនូវរាល់ឯកសារច្បាប់ដើមទាំងអស់ នៅ អវតក នៅក្នុងទូទាំងអម្លុងពេលនៃសវនាការទាំងមូល

17. មេធាវីការពារក្តីបានកត់សំគាល់ថា តាមចម្លើយរបស់លោក ឆាំង យុ, បានឆ្លើយថាត្រូវការរយៈពេលចំនួន តែមួយខែ ប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីបញ្ជូនមកតុលាការ នូវឯកសារច្បាប់ដើមសម័យនោះ ដែល កាន់កាប់ថែរក្សាដោយ DC-Cam[31]។ ក៏ប៉ុន្តែ មេធាវីការពារក្តីមិនបានពិចារណាដល់ផលវិបាកផ្សេងៗទៀតដែលនឹងកើតឡើងនៅក្នុងការផ្ទេរបញ្ជូនកម្រងឯកសារច្បាប់ដើមកាលពីសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទាំងមូលរបស់ DC-Cam នោះឡើយ។

ឃ. ជាជំរើមួយទៀត គួរបានធ្វើការផ្ទេរបញ្ជូនមកកាន់ អវតក តែគំរូមួយចំនួនដែលបានជ្រើសរើសពីក្នុងចំណោមឯកសារច្បាប់ដើមដែលរក្សាទុកដោយ DC-Cam បានហើយ

18. ទីមួយ ការផ្ទេរបញ្ជូននូវកម្រងឯកសារនេះដែលមានចំនួនរាប់ពាន់ទំព័រ បើសិនជាវាមិនបានគ្របសង្កត់ឲ្យលិចបាត់ទេនោះ ក៏វាមុខជានឹងធ្វើឲ្យមានការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងហួសកំរិត ដល់សមត្ថភាពក្នុងការរក្សាទុកឲ្យបានប្រកបដោយសុវត្ថិភាពនៃផ្នែកឯកសារ និងបណ្ណសារ (RAU) ផងដែរ។ ទីពីរ ការកាន់ចុះកាន់ឡើងជាប្រក្រតីនូវឯកសារច្បាប់ដើមទាំងនេះដោយភាគី និងសាក្សីនានា នៅក្នុងទូទាំងអម្លុងពេលនៃសវនាការជំនុំជម្រះក្តីទាំងមូល ចាំបាច់គឺវាមុខជានឹងបណ្តាលឲ្យឯកសារច្បាប់ដើមទាំងនេះ ដែលមានអាយុរវាងពី៣៥ ទៅ៤០ឆ្នាំហើយ ដែលមានសភាពសភាពផុយស្រួយស្រាប់ទៅហើយនោះ[32] មានសភាពទ្រុឌទ្រោម។

---

[31] **E168** សំណើសុំ, កំណត់សំគាល់លេខ ១ ពីខាងដើម ត្រង់កខថាណ្ឌទី៩ (ដែលលើកសំអាងទៅលើពង្រាងនៃប្រតិចារិក (ជាភាសាបារាំងh), ចុះថ្ងៃទី២ កុម្ភៈ ២០១២ ត្រង់ទំព័រទី៣២ ពីបន្ទាត់ទី១៤-២៥)។

[32] លោក ឆាង យុ បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ឯកសារមួយចំនួនជាពិសេសបានរហែក ឬមានសភាពពុកផុយ។ សូមអានឯកសារលេខ **E1/37.1** ប្រតិចារិក ចុះថ្ងៃទី១ កុម្ភៈ ២០១២ ត្រង់កថាខណ្ឌទី១១៧-១១៨។

ឃ. ជាជំរើសម៉្យាងទៀត គួរបានធ្វើការផ្ទេរបញ្ជូនមកកាន់ អវតក តែគំរូឯកសារមួយចំនួនដែលបាន ជ្រើសរើសពីក្នុងចំណោមឯកសារច្បាប់ដើមដែលរក្សាទុកដោយ DC-Cam វិញ

19. ដោយសារតែមានការផ្តល់ជូនភាពងាយរកបាននូវឯកសារច្បាប់ចម្លង ពីឯកសារច្បាប់ដើមនានា ដែលនៅក្នុងសំណុំរឿងតាមរយៈប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិច និងដោយមិនមានការមន្ទិលសង្ស័យអំពីយថាភាពនៃច្បាប់ចម្លងនៃឯកសារទាំងនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញា សូមស្នើថា ឯកសារច្បាប់ដើមផ្នែករឹងទាំងនេះ គួរបានស្ថិតនៅក្នុងទីកន្លែងរក្សាទុកប្រកបដោយសុវត្ថិភាពរបស់ DC-Cam ដដែល លុះត្រាតែ និងរហូតដល់ពេលដែលអង្គជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា ចាំបាច់ត្រូវការពិនិត្យមើលនូវឯសារទាំងនេះនៅ ក្នុងពេលធ្វើការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងនោះ ទើបស្នើឲ្យមានការផ្ទេរបញ្ជូនមក។

20. ក៏ប៉ុន្តែ បើសិនជា អង្គជំនុំជម្រះ បានគិតថាចាំបាច់ត្រូវធ្វើការពិនិត្យមើលលើឯកសារច្បាប់ដើមនៅក្នុងដំណាក់កាលនេះ, សហព្រះរាជអាជ្ញា សូមស្នើថា ប្រសើរជាជាងការផ្ទេរបញ្ជូននូវកម្រងឯកសាររបស់ DC-Cam ទាំងមូលមក គឺគ្រាន់តែបញ្ជូននូវឯកសារជ្រើសរើសសំរាប់ជាគំរូមួយចំនួនពីក្នុងចំណោមប្រភេទផ្សេងៗនៃឯកសារដែលបានរក្សាទុកដោយ **DC-Cam** គឺជាការគ្រប់គ្រាន់ហើយ ដែលក្នុងនោះរួមមាន ឯកសារប្រវត្តិរូប ឯកសារចម្លើយសារភាព ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយផ្សេងៗរបស់ បកក។ ការធ្វើដូច្នេះ នឹងជួយឲ្យ អង្គជំនុំជម្រះ អាចចាត់ទុកថា គឺវាមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ហើយ ដើម្បីការបង្ហាញឲ្យឃើញថា ច្បាប់ចម្លងទាំងឡាយនៃឯកសារដែលនៅក្នុងទម្រង់ជាអេឡិចត្រូនិចនៅក្នុងសំណុំរឿង គឺជាតំណាងឲ្យឯកសារច្បាប់ដើមទាំងអស់។

IV. ដំណោះស្រាយដែលបានស្នើសុំ

21. អាស្រ័យដោយមូលហេតុដូចដែលបានលើកឡើងខាងលើនេះ សហព្រះរាជអាជ្ញា សូមស្នើដល់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ៖

១) បដិសេធចោលនូវសំណើនេះ។

២) ជាជំរើសម៉្យាងទៀត, បង្គាប់ឲ្យ Dc-Cam បង្ហាញជូន អវតក នូវគំរូនៃឯកសារដើម មួយចំនួនដែលត្រូវបានធ្វើការជ្រើសរើស៕

កាលបរិច្ឆេទ	ឈ្មោះ	ទីកន្លែង	ហត្ថលេខា
ថ្ងៃទី២០ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១២	**លោកស្រី ជា លាង** សហព្រះរាជអាជ្ញា	ភ្នំពេញ	[signature]
	លោក Andrew CAYLEY សហព្រះរាជអាជ្ញា		[signature]